

MEDDELELSER

FRA

DET NORSKE MYRSELSKAP

Nr. 6

Desember 1962

60. årg.

Redigert av Aasulv Løddesøl

Brenntorvproduksjonen i 1962.

Av direktør Aasulv Løddesøl.

På tross av den stadig tiltakende overgang fra bruk av innenlandsk fast brensel, ved og torv, til elektrisk energi og olje, knytter det seg fremdeles atskillig interesse til produksjon av brenntorv i enkelte landsdeler. *Det norske myrselskap* har derfor også i år innhentet oppgaver over størrelsen av årets brenntorvproduksjon, bl. a. gjennom forsyningsnemndene i de fylker og/eller herreder hvor det produseres torvbrensel i en målestokk som er av noen betydning. Dette vil først og fremst si i de skogløse eller skogfattige kystbygder fra Vest-Agder i sør til og med Finnmark i nord. For Nordland og Troms fylkers vedkommende har selskapets konsulent i Nord-Norge, *Per Hornburg*, vært behjelpelig med å innhente produksjonsoppgavene. I Finnmark derimot er det — som vanlig — fylkets torvmester, den nylig avdøde *Aksel Stock*, som har æren av å ha tatt opp og bearbeidet brenntorvstatistikken på grunnlag av oppgaver som er samlet inn hos fylkets 52 torvtilsynsmenn. Statistikken vedkommende brenntorvproduksjonen i Finnmark fylke, som overveiende foregår på statens grunn, bygger altså på detaljerte oppgaver fra et stort antall *torvtilsynsområder*, og er følgelig den av fylkesoppgavene som kommer det virkelig produserte torvkvantum nærmest.

I hele landet ble det i 1962, ifølge statistikken, produsert 490 200 m³ brenntorv, dvs. *stikktorv*. I forhold til det foregående års produksjon utgjør dette en nedgang på 10,1 %. Fylkesvise oppgaver over produksjonens størrelse er tatt inn i tabell 1. Noen få kommentarer til tabellen vil antakelig være av interesse.

Vest-Agder fylke: Ifølge eldre statistiske oppgaver ble det tidligere i dette fylket årlig stukket ca. 2 000 m³ brenntorv, hvorav den overveiende del på Lista. Her var det den ca. 2 700 dekar store Hellemyra, som leverte brenntorven. Denne myra er nå praktisk

Tabell 1. Fylkesvise oppgaver over brenntorvproduksjonen i 1962.

Fylke	Beregnet «normal» brenntorvproduksjon for siste krig		Brenntorv- produksjon i 1961	Brenntorv- produksjon i 1962	
	I alt m ³	Herav maskin- torv m ³	I alt m ³	I alt m ³	I forhold til fjorårets produksjon m ³
1	2	3	4	5	6
Østfold	—	—	—	—	—
Akershus	—	—	—	—	—
Hedmark	18 000	18 000	—	—	—
Oppland	1 500	1 200	—	—	—
Buskerud	500	400	—	—	—
Vestfold	—	—	—	—	—
Telemark	—	—	—	—	—
Aust-Agder	—	—	—	—	—
Vest-Agder	2 000	—	200	200	—
Rogaland	150 000	1 000	11 400	10 050	÷ 1 350
Hordaland	130 000	—	7 900	4 000	÷ 3 900
Sogn og Fjordane	50 000	—	200	200	—
Møre og Romsdal	165 000	—	33 000	24 100	÷ 8 900
Sør-Trøndelag ...	245 000	—	147 000	122 500	÷ 24 500
Nord-Trøndelag ..	55 000	—	24 200	19 250	÷ 4 950
Nordland	380 000	—	228 000	220 400	÷ 7 600
Troms	167 000	—	62 600	62 600	—
Finnmark	97 700	—	30 700	26 900	÷ 3 800
I alt for riket	1 461 700	20 600	545 200	490 200	÷ 55 000

talt tømt for brenntorv, og torvproduksjonen i dette herred er nå innstilt. Det stikkes imidlertid fremdeles en del torv i to av fylkets øvrige herreder. I 1962 utgjør det produserte torvkvantum ca. 200 m³, eller om lag like meget som i de nærmest foregående år.

Rogaland fylke: Produksjonen av torvbrensel i dette fylke går tilbake fra år til år, men fremdeles er det 10—12 herreder som produserer en del brenntorv, og som sender oss produksjonsoppgaver. I 1962 ble det ifølge disse produsert ca. 10 050 m³ i alt, det er en tilbakegang på 1 350 m³ fra 1961. Kommentarene som følger oppgavene er stort sett de samme som i 1961, nemlig overgang til elektrisk oppvarming, dessuten melder et par herreder om manglende arbeidskraft. Oppdyrking av torvmyrene er også nevnt som årsak til at brenntorvproduksjonen går tilbake. Fra tidligere års produksjonsoppgaver, og fra personlig kjennskap til forholdene innen fylket, kan videre nevnes at brenntorvmyrene i mange av fylkets bygder er praktisk talt uttømt for god brenntorv. Etter hvert vil følgelig

produksjon av torvbrensel opphøre av seg selv også i flere av de herreder hvor det fremdeles stikkes en del torv.

Hordaland fylke: Det er også her produsert mindre brenntorv i 1962 enn det foregående år, nemlig ca. 4 000 m³ mot 7 900 m³ i 1961. Tilbakegangen er følgelig ca. 3 900 m³. Det er her 12 herreder hvor det produseres en del torv, i de fleste herreder i meget små kvanta riktignok. I de aller fleste brenntorvproduserende herreder i Hordaland har myrene i mannsaldre vært meget sterkt beskattet og dette har gått sterkt ut over jordsmonnet, som vi kjenner fra tidligere meldinger i vårt tidsskrift. Derfor er overgangen til bruk av elektrisk energi til dekning av brenselsbehovet her særlig viktig. Men også oljefyring — og kull og koks — brukes ved siden av elektrisk kraft, og aller særligst i fylket brukes også en del ved fra egen skog. Det er helst småbrukere som bruker brenntorv, blir det anført i meldingene fra herreder hvor det foregår noen vesentlig torvdrift.

Sogn og Fjordane fylke: Ifølge fylkesforsyningsnemndens opplysninger har brenntorvproduksjonen her vært «uvesentlig» også i 1962. Skjønnsmessig er kvantumet anslått til ca. 200 m³, dvs. en tilsvarende mengde som foregående år. I en tidligere melding om fylkets brenntorvproduksjon (for 1959) er det opplyst at 98 % av befolkningen er forsynt med elektrisk kraft. Dette, sammen med bedre økonomi og lett adgang til å få kjøpt rimelig ved, gjør at bruken av torvbrensel er nesten opphørt i dette fylke.

Møre og Romsdal fylke: Størrelsen av årets brenntorvproduksjon oppgis til ca. 24 100 m³ i alt. Tilbakegangen fra forrige år er forholdsvis betydelig, nemlig ca. 8 900 m³. Statistikken omfatter her 20 herreder, etter den nye herredsinndelingen. Øket bruk av elektrisk kraft oppgis som hovedårsaken til at brenntorvproduksjonen går tilbake i de fleste tilfelle hvor produksjonsopp gavene er kommentert. For øvrig nevnes at værforholdene på forsommeren var meget dårlige, og at dette har medvirket til at produksjonen er blitt sterkt redusert i 1962.

Sør-Trøndelag fylke: Brenntorvproduksjonen i 1962 utgjør ca. 122 500 m³, hvilket er 24 500 m³ mindre enn i 1961, m.a.o en forholdsvis stor tilbakegang. Årsaken til nedgangen oppgis av fylkesforsyningsnemnden å være «økende forbruk av elektrisk energi til oppvarming samt delvis dårlige produksjonsforhold på grunn av været». Også i dette fylket er det vesentlig i de ytre, skogfattige kystherredene at det foregår brenntorvproduksjon av betydning for tiden.

Nord-Trøndelag fylke: I de senere år har det bare vært 6 av fylkets herreder hvor det har vært produsert torvbrensel, men i 1962 er tallet redusert til 5 herreder. Den samlede produksjon utgjør ca. 19 250 m³, dvs. en nedgang på ca. 4 950 m³. Stort sett er årsakene

til at produksjonen er mindre i år enn året forut, de samme som nevnt for nabofylket i sør.

Nordland fylke: Her er man kommet frem til en samlet brenntorvproduksjon på ca. 220 400 m³ i 1962, det er 7 600 m³ mindre enn i 1961. Det er særlig på Helgeland og i Lofoten at torvstikkingen går tilbake, mens det i Vesterålen har kunnet noteres en liten økning. Konsulent *Hornburg* uttaler i sine kommentarer til oppgavene at årsaken til dette av enkelte tolkes slik: «Når strømgningene kommer på bordet blir de betenkte». I Nord-Norge, særlig nord for Vesterålen, var tørkeforholdene gode i 1962, og torven som er berget er derfor av god kvalitet i år.

Troms fylke: Her anslår man størrelsen av brenntorvproduksjonen til ca. 62 600 m³, hvilket tilsvarer fjorårets produksjon. Sett i forhold til fylkets brenntorvproduksjon i såkalte normale år før siste krig, er imidlertid tilbakegangen stor (jfr. tabell 1). Det er fortrinnsvis i den nordre del av fylket, og dessuten på Senja, at den vesentligste produksjon av brenntorv for tiden foregår, uttaler konsulent *Hornburg*.

Finnmark fylke: Størrelsen av fylkets brenntorvproduksjon utgjør — ifølge torvmester *Stocks* oppgaver — tilsammen ca. 26 900 m³. Herav er 25 400 m³ — av 1352 familier — stukket på statens grunn, mens det på privatgrunn er stukket ca. 1 500 m³. Forrige år utgjorde det produserte torvkvantum i Finnmark ca. 30 700 m³, m.a.o. er det i 1962 produsert ca. 3 800 m³ mindre enn i 1961. All produsert torv i år oppgis av torvtilsynsmennene å være velberget, opplyser torvmesteren i sine kommentarer til oppgavene.

Det er nevnt foran at det i alt er produsert ca. 490 200 m³ *stikk-torv* i Norge i 1962. Andre — og mer konsentrerte — former for torvbrensel, eksempelvis *maskintorv*, *formtorv* og *torvbriketter*, produseres nemlig ikke for tiden i vårt land. Grunnen til dette er at det i de siste 2—3 årene har vært praktisk talt umulig å omsette torvbrensel når annet — og til dels billigere — brensel har kunnet skaffes. All brenntorv som blir produsert for tiden går følgelig overveiende til dekning av produsentenes eget brenselsbehov. Derved sparer disse ikke ubetydelige utgifter til innkjøp av annet brensel. Da dessuten avstandene ofte er lange for tilførsel av andre brensel-sorter, blir fraktkostningene ofte uforholdsmessig store. Besparelsen gjelder særlig bygder hvor den elektriske kraftforsyning ennå ikke er utbygget, og likeså hvor man finner at strømprisen er i høyeste laget. Hvis det så finnes egnede brenntorvmyrer innen rimelig avstand som kan nyttes uten at jordsmonnet ødelegges for senere utnyttelse, har denne form for brenntorvproduksjon, altså produksjon av *stikk-torv*, sin store berettigelse. Dette vil bl. a. tydelig frem-

gå av den store *kalorimengde* som det produserte torvkvantum i virkeligheten representerer. Sammenliknet med *skogsved* tilsvarer årets brenntorvproduksjon eksemplvis vel 196 000 favner, dvs. mer enn årets hogstkvantum av den i år produserte «*brenneved*» for salg, som ifølge Skogdirektoratets oppgaver pr. 15. august 1962 utgjorde 157 980 favner. Regner vi *vanlig kull* som sammenlikningsgrunnlag, tilsvarer årets brenntorvproduksjon vel 61 000 tonn i kalorimengde.

Hva *pengeverdien* av årets brenntorvproduksjon angår så vil det beløp man kommer frem til avhenge sterkt av selve grunnlaget for beregningen. Skogsved koster nå kr. 105.— pr. favn levert ved nærmeste jernbanestasjon eller kai. Dette vil rundt regnet gi et beløp stort ca. 20 millioner kroner, et tall som synes uforholdsmessig høyt. Brukes derimot kull som sammenlikningsgrunnlag, vil man komme frem til et atskillig lavere tall, selv om man tar hensyn til de store fraktomkostninger som man vil få i dette tilfelle.

Når det gjelder den årlige tilbakegang i størrelsen av brenntorvproduksjonen som har funnet sted i de senere år, så har denne sin naturlige forklaring i de forhold som er nevnt under omtalen av forholdene i de enkelte fylker. Vi skal rekapitulere noen data fra de siste års brenntorvstatistikk. Tilbakegangen, som begynte i større omfang i 1958, kan best illustreres ved følgende tall:

Tilbakegang fra 1961 til 1962 —	10,1 %
do. do. 1960 til 1961 —	9,4 %
do. do. 1959 til 1960 —	15,6 %
do. do. 1958 til 1959 —	8,0 %
do. do. 1957 til 1958 —	6,0 %

Gjennomsnitt 7,8 %

I løpet av siste 5-års periode har vi altså hatt en gjennomsnittlig *årlig* tilbakegang på ca. 7,8 %, eller ca. 70 000 m³, hvorav det meste har vært stikkortv. I en prognose frem til 1980 vedkommende utviklingen på dette område som vi i vår — på anmodning — utarbeidet for *Den norske komité for verdenskraftkonferanser*, regnet vi med at brenntorvproduksjonen i 1980 ville ha sunket til omlag 200 000 m³. En slik beregning er imidlertid avhengig av mange usikre faktorer, og den har for så vidt liten verdi. Behovet for torvbrensel i Norge i årene fremover vil i første rekke være sterkt avhengig av tempoet i elektrisitetsutbyggingen, og likeså av tilgang og priser på annet fast og flytende brensel; tilgangen på arbeidskraft spiller bl. a. også inn. Imidlertid mener vi at det ennå i lang tid fremover vil være behov for en viss *minste* mengde av brenntorv, spesielt i

de skogløse kystbygdene vest og nord i landet, og likeså for distrikter som ligger slik til at det vil falle uforholdsmessig dyrt å forsyne dem med elektrisk energi. Den rent *beredskapsmessige* betydning av en innenlandsk produksjon av torvbrensel bør man heller ikke glemme i tider som de vi nå lever i.

Vi har i de senere år i flere meldinger i forbindelse med brenntorvstatistikken sterkt fremhevet betydningen av å holde i gang en viss *grunnstamme* av maskinell produksjon av torvbrensel for å stå bedre rustet i tilfelle av en akutt brenselskrise. En slik «kjerne» av noen få, helst større produksjonsanlegg, ville gjøre overgangen til en eventuell kriseproduksjon betydelig lettere enn om man skulle starte på bar bakke. Det har imidlertid ikke lyktes å vinne gehør for dette innen de kretser som har med landets kriseforsyninger å gjøre. Når vi gjentar dette her, er det nærmest fordi at «en god ting» ikke kan sies for ofte. Den viktigste betingelse for at slike «beredskapsanlegg» skal kunne settes i gang, er at det skaffes avsetning til lønnsomme priser for det brensel som blir produsert. Statsgaranti ville antakelig bli nødvendig i slike tilfelle.

Oslo, den 8. november 1962.

Jordbrukstelingen 1959.

Eie- og leieforhold, yrkesforhold, arbeidskraft, bruk som er blitt borte fra jordbruket m. v.

Av byråsjef N. Ones.

I «Meddelelser fra Det norske myrselskap» nr. 1, 1962, er det gitt en oversikt over en del av tellingsresultatene fra Jordbrukstelingen 1959.

Denne artikkelen gir en hovedoversikt for tellingsobjekter som ikke ble behandlet i den første artikkelen. Disse oppgavene gjelder bare de 198 315 brukene med over 5 dekar jordbruksareal. Det er ikke samlet inn tilsvarende opplysninger fra de 235 605 enhetene med inntil 5 dekar.

Eie- og leieforhold.

Av de vel 198 000 brukene med over 5 dekar ble 14 100 eller 7,1 pst. drevet av andre enn eierne (ved forpakning, bygsling osv.). Dessuten var det 2 600 bruk (1.3 pst.) der 50.1—99.9 pst. av jord-